

Ineke van de Craats, mede-auteur DigLin

Wij kunnen nu lezen!

In gesprek met Angelique Verzijl-van Schajik, van vso-zml De Hoge Brug

Dit is de tweejarige geschiedenis van een cluster-3-klas en hun juf die samen een nieuwe weg insloegen. De leerlingen zijn allen van niet-Nederlandse afkomst en hebben weinig of totaal geen schoolse ervaringen. Zij bleken gemiddeld een IQ van 50 te hebben en eerder weinig leerwinst behaald te hebben, wat aanleiding was om hen naar het voortgezet speciaal onderwijs (vso-zml) te verwijzen. De juf had brede ervaring in het vmbo, maar niet in het onderwijs met zeer moeilijk lerende kinderen die weinig of geen Nederlands beheersen. De juf besloot een NT2-opleiding te volgen en een aparte klas voor NT2-leerlingen te vormen. Na een jaar met één leerling min of meer op gevoel de les inhoud te hebben gegeven is ze met DigLin+ aan de slag gegaan. Daarin vond ze heel veel terug uit het dagelijks leven. Het hele *Handboek Nederlands als tweede taal* uit de opleiding herkende ze erin.

DigLin+ in de klas

De leerling kan individueel aan het programma werken. Hij leert zijn resultaten bij te houden en zichzelf te verbeteren. Er kan ook heel goed klassikaal of in duo's mee gewerkt worden. De niet-lineaire opzet opent mogelijkheden voor tussentijds instromende leerlingen en aanpassingen aan de specifieke behoeften van leerlingen. In de NT2-vso-klas van De Hoge Brug was dat bij mijn bezoek zeker het geval met drie leerlingen die het alfabetiseringsdeel (ABC) nog moesten inhalen, maar met de rest van de klas meededen bij woordenschat en spreken. Die drie leerlingen waren druk met klank-tekenkoppeling bezig, terwijl de klas met hun iPad doorwerkte aan taalverwerving en lezen. Slechtziende leerlingen kunnen de tekst en woorden in de zin vergroten of laten voorlezen. Bij motorische handicaps kan een docent besluiten een leerling niet met de hand te laten schrijven, of zelfs niet te laten typen. Voor deze leerlingen zijn er talloze vervangende opdrachten beschikbaar bij meer dan 20 Thema's - waaronder ook heel praktische vaardigheden als klok kijken - en een uitgebreid Beeldwoordenboek met woordenschatoefeningen. De online leesteksten (tot A2 en B1 niveau) komen terug in vier boeken, voorzien van vragen en tips voor Luisteren, Spreken en Schrijven, Thema's en Woordenschat. De opzet is eerst digitaal te oefenen om daarna zonder hulp te gaan lezen.

DigLin+

DigLin+ (Digital Literacy and Language Instructor) is een digitale leeromgeving die is opgezet om de klank-tekenkoppeling aan te leren maar die nu een leeromgeving is waar in principe elke leerder aan taalverwerving kan werken tot en met niveau B1. Het is geen lineaire methode maar een leeromgeving opgebouwd uit bronnen. Deze bronnen kunnen gebruikt worden om kennis op te doen. Er is geen vaststaande route.

In principe is er altijd snelle feedback aanwezig. Een leerder ziet zo onmiddellijk of iets goed of fout is. Dat gebeurt bij het typen van woorden zelfs op letterniveau. Er wordt gewerkt met het idee van impliciet leren. Er wordt eigenlijk nooit expliciet iets uitgelegd maar er worden patronen getoond.

In DigLin+ wordt geprobeerd zoveel mogelijk visuele en auditieve ondersteuning aan te bieden voor de leerder. Het is het meestal mogelijk om elk woord te beluisteren en er een foto of omschrijving van te zien. Dat gebeurt ook in de leesteksten 1-4 voor jongeren (DigLin+ Junior) en volwassenen (DigLin+).

DigLin+ maakt gebruik van gaming principes. Bij veel bronnen wordt de tijd bijgehouden en is er een puntentelling zichtbaar. Dat maakt het voor de leerder mogelijk om resultaten bij te houden en vooruitgang te zien.

Hoe reageerden de leerlingen?

(Angelique:) 'Die vonden het gelijk al geweldig', vertelt hun juf. 'De afwisseling in bezigheden, de Bingo, die hen aanzet tot snelle reacties en snelle woordherkenning, de onderlinge wedstrijdjes, het samenwerken, elkaar helpen.'

(Ineke:) 'En jij, hoe vond jij het?'

(A) 'Deze groep gaf mij zoveel energie, zelfs na 25 jaar in het onderwijs. Iedere dag was serieus een feestje voor mij. De leerlingen waren actief, ze gingen zelfs spontaan praten en elkaar verbeteren. De directe feedback en de autonomie in DigLin+ die ze al snel voelden vind ik geweldig. Ze stralen iets uit van 'Ik wil het zelf doen!'

(I) 'Je noemde daarnet ook het competitieve element – de wedstrijdjes - in DigLin+. Kunnen deze leerlingen daarmee omgaan?'

(A) 'Ja, ze willen graag net zo goed zijn als een klasgenoot en vaak zijn ze thuis ook beter dan hun ouders. Ze mogen de inlogcodes mee naar huis nemen om te oefenen. En dat oefenen gebeurt ook daadwerkelijk. En de ouders leren mee.'

(I) 'Halen je leerlingen de doelscores die wij gebaseerd hadden op de prestaties van leerlingen met een veel hoger IQ?'

(A) 'Niet altijd, zoals bij Tempo lezen en Luister en typ, maar wel bij Bingo. Ze houden ook de evaluatieschema's (*Wat heb je gedaan?* en *Hoe gaat het?*) zelf bij en krijgen zo inzicht in hun vooruitgang. Ik ben wat soepeler in het hanteren van het einddoel. Ze kunnen er later nog op terugkomen.'

(I) 'Maar als je ziet dat een van de jongens na twee keer proberen wel de Bingo bij de leestekst *Schoenen kopen* (Lezen 4) binnen de minuut haalt, moet het ook mogelijk zijn die hele tekst te lezen met een snelheid van 140 woorden per minuut. Gewoon regelmatig blijven proberen.'

Lezen met digitale hulp

Aan het eind van het eerste jaar hadden ze het blauwe boek ABC en Lezen 1 uit. Ze konden een eenvoudige tekst van 6 tot 8 regels lezen, eerst digitaal. Daarna kunnen ze de hele tekst beluisteren en alle woorden één voor één aanklikken, afspelen en nazeggen zo vaak ze maar willen. Onbekende woorden die groen gekleurd zijn, geven bij aanklikken de betekenis of een aspect van de betekenis weer. Zo zien ze bij 'winnen' een juichende zwemster in het water. Voetballers juichen niet in het water, maar laten dat op ongeveer dezelfde manier zien. Dat is de stap die geleerd moet worden en die ze hier spelenderwijs maken.

Bij iedere tekst is er een aantal digitale oefeningen (bronnen) die individueel of in duo's gedaan kunnen worden. Het gaat daarbij om woordherkenning, betekenis, typen en tempo lezen. Daarna kan de overstap naar lezen in het boek gemaakt worden.

Lezen in het boek zonder hulp

In het boek wordt alles nog eens dunnetjes overgedaan. Vooraf staan korte rijtjes moeilijke woorden uit de tekst: lange woorden en woorden die op elkaar lijken. Dat wordt gedaan om leerlingen er niet over te laten struikelen bij het lezen van de tekst. Bij mijn bezoek aan de klas bij De Hoge Brug krijgen leerlingen een beurt met hardop lezen. Ze steken hun vinger op als ze graag een beurt willen hebben. Daarna gaan ze klassikaal aan de praat over de tekst. De vragen eronder worden beantwoord. Wie het kan, doet dat in een hele zin. Ze concentreren zich, het is stil en daar komt het antwoord, en het is goed verstaanbaar. Echt een cadeautje.

Bij het begin van de zomervakantie van 2021 waren de nieuwe licenties besteld en lagen de groene boeken met Lezen 2, 3 en 4 klaar in de kast. Intussen was er een app-groep met de hele klas in het leven geroepen. Het nieuwe schooljaar kon beginnen.

De teksten van Lezen 2 gaan over allerlei mensen die in Nederland wonen of zijn komen wonen. Er passeren diverse manieren van dagbesteding en diverse woonplaatsen. Allemaal hele concrete zaken, maar de laatste tekst gaat over een Nederlands gezegde: 'De hond in de pot'. Dat is niet letterlijk bedoeld en dus moeilijk te begrijpen voor de klas, vooral voor kinderen met vormen van autisme die geneigd zijn alles letterlijk te nemen. 'Maar als je het maar vaak genoeg gebruikt in een goede situatie, gaan ze het toch begrijpen,' licht juf Angelique toe.

In Lezen 2 komen steeds meer abstracte woorden voor. Abstracte begrippen zijn veel moeilijker te begrijpen dan concrete en per definitie niet goed in een plaatje te vatten. In DigLin+ staat dan een plaatje dat een aspect van dat begrip weergeeft, een synoniem of een antoniem. Samen benadert dat de betekenis.

'Je hoort ze nooit piepen'

In Lezen 3 zien we wat al die mensen overkomt, thuis en in hun vrije tijd. In Lezen 4 wordt aandacht besteed aan de beroepen.

(A) 'Dat komt goed uit want dit jaar moeten ze stage lopen om zich te oriënteren op het leven na de school', is het commentaar van juf Angelique.

(I) 'Hebben ze moeite om zich de beroepen voor te stellen die ze niet kennen?'

(A) 'Nee, al die teksten vinden ze wel goed. Je hoort ze eigenlijk nooit daarover piepen en die beroepsteksten vinden wij juist bijzonder zinvol.'

In het oranje boek *Op weg naar B1* wordt dieper ingegaan op de sectoren vervoer, afval, verzorging, productie, werken in de bouw, de havens en de openbare dienstverlening. Er staat (herfst 2022) al een hele rij van die boeken in de kast, klaar voor gebruik.

(I) 'Kun je iets zeggen over hun voorkeuren en interesses?'

(A) 'Ja, homoniemen intrigeren hen bijzonder. Hetzelfde woord dat naar twee totaal verschillende dingen verwijst, zoals de bank waar je geld kunt halen en de bank waar je op kunt zitten. Wat hen ook intrigeert is 'zwart werken', wellicht omdat zwart voor hen alleen een kleur is en ze nog geen grip hebben op alle connotaties.'

(I) 'Daaraan zie je dat dit een denkstap is die hun probleemoplossend vermogen nog niet aankan.'

Een succesformule

Hoe is het succes van deze vso-cluster 3-klas te verklaren? Daarvoor moeten we kijken naar de indicatoren voor onderwijs aan zeer moeilijk lerende kinderen, met name naar de ondersteuningsbehoeften van de leerling. Daar worden onder andere als voorwaarden om te leren geformuleerd:

Regeling indicatoren voor toelaatbaarheid VSO Cluster 3:

Zeer moeilijk lerend (ZML)

B. Voorwaarden om te kunnen leren (2)

- De leerling heeft structurele behoefte aan ondersteuning om te kunnen voldoen aan de voorwaarden om te kunnen leren.
- De leerling heeft een structurele behoefte aan aanpassingen in de lesstof en aangepast lesmateriaal. De aanpassingen vergen structureel veel tijd van de docent(en).
- De onderwijsbegeleiding van de leerling eist specialistische kennis van de doelgroep bij de docent/docententeam.

<https://www.swv-westland.nl/>

Concluderend kan gesteld worden dat de leerkracht van vso-zml De Hoge Brug krachtige beslissingen heeft genomen om de leervoorwaarden te versterken. Ze heeft niet alleen zichzelf geschoold als docent Nederlands als tweede taal, ze heeft ook de opgedane kennis in praktijk gebracht door een vso-NT2-klas op te richten. Voorts heeft ze lesmateriaal gekozen dat ingericht is op aanpassingen aan de leerlingen door middel van veel visuele en auditieve ondersteuning, onmiddellijke feedback en veelvuldige herhaling. DigLin+ is ingericht op alle leerders, ook op langzame leerders. Mensen met beperkte cognitieve bagage hebben baat bij de snelle feedback en een impliciete benadering met veel herhaling. Een bijkomend voordeel is dat de gebruikers aanzienlijke digitale vaardigheden opdoen. En dat hebben de leerlingen die september 2020 startten met de klank-tekenkoppeling van het Nederlands en nu teksten op A2 niveau lezen en begrijpen toch mooi bereikt.

De iPad op tafel, de boeken erbij, het Digibord niet zichtbaar

DigLin+

DigLin+ het digitale platform voor alfabetisering en taalverwerving is verkrijgbaar bij Boom
<https://www.nt2school.nl/nl/lesmateriaal/diglin-plus>

DigLin+ Samen werken in de klas: ABC en Lezen 1 (blauw)

DigLin+ Junior Samen werken in de klas: ABC en Lezen 1 (voor kinderen vanaf 8 jaar) (blauw)

DigLin+ Samen werken in de klas: Lezen 2, 3 en 4 (groen)

DigLin+ Samen werken in de klas: Op weg naar B1 (oranje)

DigLin+ Schrijfblok: ABC zelf schrijven (blauw)